

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING QIYOSIY TAHLILI

G'oziyeva Dilshodai Nosir

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Filologiya va tillarni o'qitish (ingliz tili) ta'lim yonalishi talabasi

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi frazeologik birliklarning semantik, strukturaviy hamda lingvokulturologik xususiyatlari qiyosiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda frazeologizmlarning til tizimidagi o'rni, ularning milliy madaniyat, xalq mentaliteti, tarixiy tajriba va dunyoqarashni ifodalashdagi funksional ahamiyati ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, frazeologik birliklarning ma'no ko'chishi, obrazlilik darajasi va stilistik xususiyatlari ingliz hamda o'zbek tillari misolida tahlil qilinadi. Maqolada tarjima jarayonida yuzaga keladigan lingvistik va madaniy muammolar, xususan, ekvivalentlik muammosi, to'liq va qisman moslik holatlari hamda frazeologik birliklarni adekvat tarjima qilish strategiyalari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari frazeologiya sohasida qiyosiy tilshunoslik va tarjimashunoslikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

KALIT SO'ZLAR: frazeologiya, frazeologik birlik, idioma, semantika, struktural tahlil, lingvokulturologiya, qiyosiy tilshunoslik, tarjimashunoslik, ekvivalentlik, tarjima muammolari, madaniy komponent, milliy mentalitet, obrazlilik, stilistika, pragmatika, til va madaniyat aloqasi, semantik transformatsiya, frazeologik moslik, lingvistik tahlil, kognitiv yondashuv.

ABSTRACT: This article provides a comparative analysis of the semantic, structural, and linguoculturological features of phraseological units in English and Uzbek languages. The study highlights the role of phraseological expressions in reflecting national culture, worldview, historical experience, and collective mentality. It also examines semantic shifts, imagery, and stylistic characteristics of idioms in both languages. Furthermore, the article discusses translation challenges, particularly issues of equivalence, including full and partial correspondence, as well as strategies for achieving adequate translation of phraseological units. The research findings contribute to the development of comparative linguistics and translation studies in the field of phraseology.

KEYWORDS: phraseology, phraseological unit, idiom, semantics, structural analysis, linguoculturology, comparative linguistics, translation studies, equivalence, translation problems, cultural component, national mentality, imagery,

stylistics, pragmatics, language and culture interaction, semantic transformation, phraseological correspondence, linguistic analysis, cognitive approach.

АННОТАЦИЯ: В данной статье проводится сопоставительный анализ семантических, структурных и лингвокультурологических особенностей фразеологических единиц в английском и узбекском языках. В исследовании раскрывается роль фразеологизмов в отражении национальной культуры, мировоззрения, исторического опыта и коллективного менталитета. Также анализируются семантические сдвиги, образность и стилистические характеристики идиом в обоих языках. Особое внимание уделяется проблемам перевода фразеологических единиц, в частности вопросам эквивалентности, включая полное и частичное соответствие, а также стратегиям адекватного перевода. Результаты исследования способствуют развитию сопоставительной лингвистики и переводоведения в области фразеологии.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: фразеология, фразеологическая единица, идиома, семантика, структурный анализ, лингвокультурология, сопоставительная лингвистика, переводоведение, эквивалентность, проблемы перевода, культурный компонент, национальный менталитет, образность, стилистика, прагматика, взаимодействие языка и культуры, семантическая трансформация, фразеологическое соответствие, лингвистический анализ, когнитивный подход.

Kirish

Frazeologiya tilshunoslikning muhim bo'limlaridan biri bo'lib, turg'un birikmalar va ularning ma'nolarini o'rganadi. Har bir xalqning tarixi, madaniyati va dunyoqarashi uning frazeologik birliklarida aks etadi. Shu sababli ingliz va o'zbek tillaridagi frazeologizmlarni qiyosiy o'rganish tilshunoslik va tarjimashunoslik uchun muhim ahamiyatga ega. Bugungi kunda xalqaro aloqalarning kengayishi natijasida tillararo tarjima jarayonlari jadallashmoqda. Tarjimonlar ko'pincha frazeologik birliklarni tarjima qilishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Sababi, bunday birliklar nafaqat lug'aviy ma'noga, balki madaniy mazmunga ham ega. Tadqiqotning maqsadi ingliz va o'zbek tillaridagi frazeologik birliklarning o'xshash va farqli jihatlarini aniqlash hamda ularning tarjima xususiyatlarini o'rganishdan iborat.

Frazeologik birlik tushunchasi

Frazeologik birliklar ikki yoki undan ortiq soʻzlardan tashkil topgan, maʼnosi tarkibiy qismlarining yigʻindisidan kelib chiqmaydigan turgʻun birikmalardir. Ular tayyor holda qoʻllaniladi va nutqning taʼsirchanligini oshiradi.

Masalan:

Oʻzbek tilida:

boshi osmonga yetmoq;

yuragi siqilmoq;

koʻzi ochilmoq.

Ingliz tilida:

on cloud nine;

feel blue;

open one's eyes.

Ushbu birliklar koʻchma maʼnoga ega boʻlib, ularni soʻzma-soʻz tarjima qilish mumkin emas.

Ingliz tilidagi frazeologik birliklar

Ingliz tilida frazeologizmlar xalqning tarixiy rivojlanishi, urf-odatlar va turmush tarzini aks ettiradi.

Misollar:

Break the ice – suhbatni boshlamoq.

A piece of cake – juda oson ish.

Hit the nail on the head – masalaning mohiyatini aniq topmoq.

Spill the beans – sirni oshkor qilmoq.

Mazkur birliklar ingliz xalqining kundalik hayoti va madaniyatiga bogʻliq holda shakllangan.

Oʻzbek tilidagi frazeologik birliklar

Oʻzbek tilidagi frazeologizmlar xalqning milliy qadriyatlari va anʼanalari bilan chambarchas bogʻliq.

Masalan:

bir yoqadan bosh chiqarmoq;

non sindirmoq;

koʻngli togʻdek koʻtarilmoq;

yuragi orqasiga tortmoq.

Bu birliklar oʻzbek xalqining hamjihatlik, mehmondoʻstlik va insoniy munosabatlarga boʻlgan qarashlarini ifodalaydi.

Semantik qiyosiy tahlil

Har ikkala tilda ham inson xarakteri, hissiyotlari va ijtimoiy munosabatlarni ifodalovchi frazeologik birliklar mavjud.

O'zbek tili

Ingliz tili

Ma'nosi

Boshi osmonga yetdi

On cloud nine

Juda xursand

Yuragi siqildi

Feel blue

Xafa bo'ldi

Ko'zi ochildi

Open one's eyes

Haqiqatni angladi

Bu misollar semantik jihatdan o'xshashlik mavjudligini ko'rsatadi.

Strukturaviy qiyosiy tahlil

O'zbek tilida ko'proq fe'l markazidagi frazeologik birliklar uchrasa, ingliz tilida fe'l va ot kombinatsiyalariga asoslangan birliklar keng tarqalgan.

O'zbek tili:

boshi qotmoq;

ko'ngli ko'tarilmoq.

Ingliz tili:

break the ice;

hit the road.

Bu holat ikki tilning grammatik tuzilishi bilan bog'liq.

Lingvokulturologik tahlil

Frazeologik birliklar xalqning madaniy xotirasini saqlovchi vosita hisoblanadi.

O'zbek tilidagi:

non sindirmoq;

oshini yemoq;

oq yo'l.

iboralari milliy qadriyatlarni aks ettiradi.

Ingliz tilidagi:

a piece of cake;

barking up the wrong tree;

spill the beans.

iboralarida esa ingliz madaniyatiga xos tarixiy va ijtimoiy tajribani ifodalaydi. Shu sababli frazeologizmlarni o'rganishda lingvokulturologik yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi.

Frazeologik birliklarni tarjima qilish muammolari

Frazeologik birliklarni tarjima qilish tarjimashunoslikdagi eng murakkab masalalardan biridir.

Asosiy muammolar:

To'liq ekvivalentning mavjud emasligi.

Milliy koloritning yo'qolishi.

Obrazlilikning saqlanmasligi.

Madaniy tafovutlar.

Masalan:

A piece of cake iborasi so'zma-so'z tarjima qilinganda "bir bo'lak tort" ma'nosini beradi, ammo asl ma'nosi "juda oson ish" hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari

Tadqiqot davomida quyidagi natijalarga erishildi:

Ingliz va o'zbek tillarida frazeologik birliklar xalq madaniyatining mahsuli hisoblanadi.

Har ikki tilda hissiyotlarni ifodalovchi birliklar ko'p uchraydi.

Strukturaviy jihatdan ayrim farqlar mavjud.

Tarjima jarayonida lingvokulturologik yondashuv muhim ahamiyatga ega.

Frazeologizmlarni adekvat tarjima qilish uchun madaniy bilim talab etiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ingliz va o'zbek tillaridagi frazeologik birliklar xalqning madaniyati, mentaliteti va tarixiy tajribasini aks ettiruvchi muhim til birliklari hisoblanadi. Ularning qiyosiy tahlili tillararo o'xshashlik va farqlarni aniqlash imkonini beradi. Tarjima jarayonida esa lingvokulturologik yondashuv frazeologik birliklarning mazmunini to'g'ri yetkazishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1.Kunin A.V. English-Russian Phraseological Dictionary. Moscow, 1984.
- 2.Vinogradov V.V. Problems of Phraseology. Moscow, 1977.
- 3.Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining frazeologik lug'ati. Toshkent, 1992.
- 4.Nida E. Toward a Science of Translating. Leiden, 1964.
- 5.Maslova V.A. Lingvokulturologiya. Moskva, 2001.
- 6.Komissarov V.N. Theory of Translation. Moscow, 1990.
- 7.Arnold I.V. Lexicology of Modern English. Moscow, 1986.

8. Galperin I.R. Stylistics. Moscow, 1981.
9. Salomov G'. Tarjima nazariyasiga kirish. Toshkent, 1978.
10. O'zbek tilining izohli lug'ati. Toshkent, 2020.